

Калугін Володимир Юрійович, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У зв'язку із суттєвими змінами законодавства, об'єктивною є потреба дослідити проблемні аспекти початку досудового розслідування.

Статистичні дані за 2016 рік свідчать, що за вчинення злочину, передбаченого ст. 185 КК України, слідчі Одеської області закрили 25 351 кримінальне провадження за відсутністю події та складу злочину. До суду зазначеної категорії кримінальних проваджень було направлено лише 1697. Зазначене стосується й інших видів кримінальних правопорушень.

Нині на одного слідчого Національної поліції припадає близько 150–200 зареєстрованих у ЄРДР кримінальних проваджень, тому кожний наступний «матеріал» без додаткової перевірки очікує ймовірного закриття на підставі встановлення відсутності події кримінального правопорушення або ж відсутності в діянні складу кримінального правопорушення.

Кількість заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення в державі з року в рік збільшується, усі вони без винятку мають бути розглянуті та вирішені згідно з положеннями чинного законодавства. У цьому контексті О. О. Мілевський цілком слушно зауважує, що все процесуальне навантаження автоматично лягає виключно на слідчого, а не на органи дізнання, як це було за часів дії КПК України 1960 року. Тому може скластися ситуація, за якої слідчі будуть вимушені перевіряти найабсурдніші заяви про злочини, хоча слідчого реагування вимагатиме розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів [1, с. 110].

Це свідчить про недосконалість чинного кримінального процесуального законодавства, яке регулює початковий етап кримінального провадження. У ньому не зазначено, що є приводом і підставою для початку кримінального провадження й не передбачено необхідності прийняття процесуального рішення про початок провадження, що замінено алгоритмами, які не враховують альтернативного розвитку процесуальної ситуації. На практиці не завжди відомості, викладені в заяві, можуть бути оцінені як такі, що вказують на ознаки злочину. Є обставини, які виключають можливість кваліфікації діяння й вказують на відсутність підстав для внесення відомостей до ЄРДР та початку розслідування.

Зазначене не узгоджено з положеннями ч. 3 ст. 110 КПК України, згідно з якими рішення слідчого, прокурора має прийматися у формі постанови. Так, Л. В. Черечукіна зауважує, що рішенням вповноважених осіб про порушення (початок) кримінального провадження має бути надано процесуальної форми, тобто винесено відповідну постанову. Лише після цього відомості про кримінальне правопорушення можуть бути внесені до ЄРДР [2, с. 8].

Позиція законодавця, що не передбачає можливості оскарження внесення відомостей до ЄРДР, викликала справедливую критику з боку науковців, зокрема й на стадії обговорення проекту КПК України, утім так і не була скоригована. Наприклад, Ю. П. Аленін зазначає, що відсутність початку кримінального провадження у формі постанови унеможливує оскарження факту його початку. Зазначений механізм не передбачає і здійснення за ним судового контролю, що не узгоджується з рішенням Конституційного Суду України у справі про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора від 30 січня 2003 року [3, с. 277].

Із цього приводу Л. М. Лобойко стверджує, що під час підготовки проекту КПК України Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права не було більш дискусійного питання, ніж питання про необхідність подальшого існування стадії порушення кримінальної справи [4, с. 251]. У цьому проекті КПК України № 3456-1 було передбачено приводи і підстави для початку кримінальної процесуальної діяльності. До джерел такої інформації належали: заяви громадян; повідомлення службових осіб установ, підприємств та організацій; повідомлення засобів масової інформації; з'явлення із зізнанням; безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором ознак злочину й інші повідомлення.

За результатами розгляду і перевірки заяв, повідомлень та іншої інформації про злочин було передбачено ухвалення одного з таких рішень: про порушення кримінальної справи; про відмову в порушенні кримінальної справи; про направлення заяви, повідомлення чи іншої інформації за належністю (ст. 219).

Нині цілком очевидно, що КПК України потребує перегляду положень, що стосуються початку досудового розслідування, а необхідною є фіксація у процесуальній формі моменту, з якого починається досудове розслідування, шляхом винесення постанови про початок досудового розслідування або у відсутності підстав для його початку, яка може бути оскаржена в установленому законом порядку. Для цього слід внести відповідні доповнення до ч.1 ст. 303 КПК України.

Список використаних джерел

1. Мілевський О. О. Початковий етап досудового розслідування злочинів, вчинюваних у зоні Чорнобильської АЕС / О. О. Мілевський // Міжнародний юридичний вісник. – 2015. – Вип. 1 (2). – С. 108–114.

2. Черечукіна Л. В. Точка відліку кримінального провадження за проектом КПК України (чи відповідає механізм кримінального провадження принципам публічності та змагальності?) / Л. В. Черечукіна // Забезпечення законності в діяльності органів досудового слідства та дізнання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 26 берез. 2012 р.). – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 5–12.

3. Аленін Ю. П. Особливості початку досудового розслідування за новим КПК України: позитивні і негативні аспекти / Ю. П. Аленін // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 198–203.

4. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні. Частина 1. Загальні положення і досудове провадження (2006–2011 роки): монографія / Л. М. Лобойко. – Донецьк, 2012. – 356 с.